

HOMO LUDENS. Retušai Jurgio Baltrušaičio portretui (1989)

Santrauka

Jurgį Baltrušaitį pažinojau paskutinius dešimt jo gyvenimo metų (1979–1988) ir prisidėjau prie jo kūrinio pakartotinio išleidimo Flamariono leidykloje (1989), vienoje knygoje publikuojant „Jurgio Baltrušaičio portretą“ ir jo paties esė „Šumerų menas, romaniškasis menas“, kuri buvo svarbus priedas prie knygos „Ornamentinė stilistika romaniškoje skulptūroje“, pakartotinai išleistos 1986 m. pavadinimu „Formacijos, deformacijos“. Dažnai kaltintas dėl padarytų klaidų viduramžių tyrimuose, Baltrušaitis vis didesnę reikšmę teikė įsivaizduojamam, naratyviam „legendos“ registrai, sudarytam tiek iš tekstų, tiek iš vaizdinių, susijusių su

mitu. 1955 metais išleistos knygos „Fantastiškieji viduramžiai“ ir „Anamorfozės“ žymi reikšmingą lūžio tašką jo mokslinėje veikloje. Formalistinė prieiga, būdinga pirmajam tyrimų etapui, sulaukė kritikos, ypač Meyerio Schapiro. Dviejų tautiečių pažiūros išsiskyrė, tačiau išryškėjo skirtumai ir su Henri Focillonu. Formų gyvenimas (migracija, transformacija, metamorfozė) Baltrušaičiui buvo kupinas, nepalaujamas žaidimas ir mįslė, kurios „dėsnius“ ir formavimosi tvarką, kurią vadino „intelektualiniu mechanizmu“, jis siekė perprasti. „Sistemos“ sąvoka, integruojanti spekuliacinę fantaziją ir deformaciją, jo veikaluose buvo esminė.

Esminiai žodžiai: Baltrušaitis, romaniškasis menas, deformacija, legenda, formų gyvenimas, anamorfozė